

HIGIEN'A SI SCÓL'A.

F O I A

pentru

Sanetate, Educatiune si Instructi

1876.

Ese odata in septemana joia. Pretiulu in Monarchia: 4 fl. pe 1 anu, 2 fl. pe $\frac{1}{2}$ anu, 1 fl. pe $\frac{1}{4}$ anu. — Pentru strainatate 6 fl. pe 1 anu, 3 fl. pe $\frac{1}{2}$ anu si 2 fl. pe $\frac{1}{4}$ anu. Pentru inserate 6 cr. de siru si taesă erariale de 30 cr. pentru un'a data.

**Anulu antaiú
I Octom.**

Nr. 10.

Votiv'a tabla.

Ce este dupa un'a teoria adeveru si se dice a fi probatu, aceea de minte alt'a teoria si reprobéze; o procedura sanativa, ce un'a teoria de chiara de folositoria, numesce ceealalta tocmai din contra daunaciósa si o lépada; ba nu lipsescu exemple, unde medicii numeau metodele de cura si singuraticele midilöce ueigatorie, acararu potere vindecatoria cu pucini ani inainte nu o poteau laudá destulu.

A. F. Hecker.

III.

Ap'a, midiolecu sanativu in tóte bolele.

Daca Drulu Pitcairn numesee art'a medica o cunosciintia despre aceea, ce au aflatu medicii si alti omeni de bunu séu de reu in acést'a séu ceea bôla, atunci elu nu a potutu cugetâ alt'a, decatu cá seiint'a despre medicamente — farmacologi'a — trebuie se se baseze pe esperintia, cá se se pota adeveri in pracsia. Dupa esperiintia ni se arata inse — dovada multe impartasiri demne de tóta credintia in jurnalele si scriptele medicinali — ca nu esiste bôla, care nu s'aru poté vindecá cu apa, in catu acésta aru fi vindecabile, adeca fara vreo patima organica, ori casuri apartienatorie la Chirurgia ori mosieria. — Acést'a assertiune pote ca se va paré unora pré cutesatoria, si pentru aceea noi nu ceremu alt'a dela ei, de catu cercare dupa datele indreptari si judecata nepreocupata. Cá inse se potemu documentá acést'a assertiune cu exemple, observamu mai antaiu, ca deja imparatulu Romanilor Augustu, care precum am

vediutu in nr. precedentu, in versta lui cea mai buna patimé de slabiciunea medulariloru, obstructiuni si micsiorarea poterilor si la tractarea medicului seu Aemiliu se facea totu mai reu, éra prin cur'a cu apa intrebuintiata de mediculu Mus'a a fostu vindecatu deplinu. Mus'a adeca ia ordinat o dieta recreatoria, a bê apa prospeta, a se udâ cu apa rece si a se scaldâ in apa rece. In articulii de mai nainte am aratatu si alte casuri vir^ucate prin apa rece. Si avemu se inregistramu mai de parte ca Dr. ^{la si} dupa ce unu patientu pati^u 30 ore de unu spasmu — girciu — tenac^u besicci udului nepotendu slobozi o picatura de udu — si fu tractatu cu opiu,^v cu taiarea venii s. a. fara succes, ilu vindeca cu apa rece, care io torna peste sioldi si picioare si numai de catu porni udulu inurgerea sa. — Unu soldatu, care a beutu si jocatu la o nunta done dile si done nopti, a capatatu tetanu — impetrirea madulariloru — care apucase musici de partea drépta a grumadiului, fecsei, spatelui si fólelui si care a fostu legatu cu dureri crancene sub osulu peptului, si a fostu tractatu cu opiu, argintu viu fora nici unu folosu, ba din contra spasmii se mareau, faleile se inclestara si durerea sub osulu peptului lua dimesuni mai mari, la ordinatiunea lui Currie, se puse patientulu dé lungulu in o baia rece pana la capu, si efeptulu se arata numai decat. Bolnavulu cadiu dupa scalda in unu somnu aduncu, si dupa ce se tredii si redica din patu, incepua a se primblá prin casa vaitinduse de slabiciune si dé fome. — O muiere capata dupa nascerea grea inclestetur'a gurei — trismu — si alte simptome ale tetanului. Doue muieture in apa rece, o restituira erasi spre bine.

Unu copilu de 6 ani a fostu dintr'o data atacatu de convulsiuni stropsiri jucanduse, cari tienura din timpu in timpu 2 ani in mania tuturor medicamentelor. O incercare de apoplessia — guta, dambl'a — i slabi si poterile spirituale. Se cautà dara ajutoriu la Currie, care la affatu fara nici o misicare. Cutfundarea de mai multe ori in apa rece de 19° R. impedeaca convulsiunea. Dupa aceea urma unu somnu adancu de doue ore, si era si convulsiuni si repetirea scaldei, pana ce se deletura ból'a cu totul remanendu o slabiciune de laturea drépta, care prin spalare s'a redicatu. Si esemple de aceste suntu destule si aru cere foliente, că se le potem enumeră. Daru semi fia permisu a aduce unele casuri din esperinta propria. Unu copilasiu de unu anu patimé tare de diarea — urdinare — astfelie de slabise cu totul fara ai ajutá ceva medicamentele intrebuintiate. Spalarea cu apa stamparata si oblojirea fólelui cu unu stergaiu moiatiu in apa si storsu, ilu vindeca in vreocateva dile. — Muma sa se reci si capata pneumonia — aprindere de plumani, si dupa intrebuintiare apei a treia di se facu erasi sanatosa. Venindu dela Clusiu, affai in fabricu pe D. Senatoru P. legatu de patu, fiindu serintitu de minte din oresicare patima, ilu bagai in o troca cu apa punendu doi omeni se'l frece, éra eu tornai

ap'a rece din o inaltieme mai mare peste densulu, pana ce incepă a tremură, ilu invalii în unu masaiu, și ilu lasai se dörma, dormindu unu somnu bunu — caci nu durmîse mai multe dile — incepă a asudă, simptomele de mania se mai domolira, și elu ceru de mancare; acést'a cură o contiunaramu vreo patru dile și patientulu meu se facu deplinu sanatosu astfeliu, incatul erasi intra în functiune, că sanetosu. Aprinderea de bósie la unu tineru se radica în vro done dile numai prin aplicarea apei. Frigurile trebuie se cedeze la trei — cinci aplicari de apa. Aci se vede, ce poate face natur'a prin ajutoriulu apei în modu eclatant și imbucaratoriu și despre acést'a se poate convinge ori cine intr'unu modu suprindietorul! — Eu patimii de hemoroidi astfeliu, în catu cadeanu după picioare. Doi ani me indopara medicii Sibiului și ai Clusului amicilor mei și altfeliori medici renamiti, cu tóte medicamentele, ce le da apotecă în acest'a bólă și eu din di în di slabeamu totu mai tare și cadeamu de pe picioare. Cadiui odata ametitu, în catu se facu veste că ma lovitu apopleksi'a erescura durerile astfeliu, de trebuiá semi rogu mortea, ne mai aflandu alinare în medicamente. Si din tote aceste — multiemita ceriului și intemplierii, care imi dete în mana astfeliu de indreptariu — m'a scosu **ap'a**. Socia mea, aducendu o sortea în Temisiora în tempulu revoluționei de spaimă a capatatu batere de anima, care a tienutu 20 de ani pe langa tote medicamentele usitate în astfeliu de bólă, astfeliu în catu medicii au declarat, că reulu e nevindecabilu — anevrisma — latierea aortei — si cu tote aceste după metodic'a întrebuintiare de apa, ból'a a incetatu și dens'a e astadi de plinu sanetósa. Astfeliu de cure suntu nenumerate, și pentru aceea cu dreptu cuventu potemu afirma, că nu esiste bólă, care nu s'ară poté vindeca cu apa. Daru se mai citam și unii medici practici spre documentarea assertului nostru. Dr. Leo Bergmann dice: „Nimine nu necunosc prețios'a lucrare a apei reci în clesnătarea surupaturei. Inflarea bóselor de natura sifilitica seu din recéla, dispără iute și fara dauna, dacă de locu la escare întrebuintiamu scalde locali de apa rece de mai multe ori. Dupa Richter, Schmucker și Warner s'a vindecătă de multe ori amaurós'a — intunecimea pupilei — prin tornarea apei reci peste capu. Ce prestéze ap'a rece în rachitis — moiarea ósaloru — la copii și la unflature de ósu, este precunoscătă, de catu se mai amintim despre acést'a. Astfeliu relata Dr. Browne, că muierile în ducatulu Walis scutesc copiii sei în contra rachitis, și în casu de bolnavire ii sanéze pri aceea, că ii spala diminétia și sera cu apa rece, séu ii scalda.“ — Mai de parte avem să amintim, că ap'a rece, ori neoa este celu mai bunu midilocur a reduce pe cei inghetati erasi în viatia. În fine ne mai provocăm și la cele, ce a disu mediculu berolinesu Dr. Ludovig Fränkel: Orice bólă care se misca încă între marginile vindecării și nu e legată cu vreo patima organică a unei parti a trupului necesaria spre viatia, și nu cade în terenul strică-

tei mehanice, se poate vindecă în legatura cu o dieta potrivita, prin aplicarea apei corespundietoria starei prezente. „Si este acésta ceva estraordinar? Nici decum, caci darulu lui Dumnedieu celu pretiosu și pretutindenia aflatoriu pe pamantu Ap'a combina in sine insusiri, cari ne incercam a le ajunge prin combinatiuni artificiose, inse neperfectu, si cari lucra asupra activei poteri de sanare in laintru in diferite directiuni, pre acésta o sprijinesce si o estinde, si pentru aceea pentru sine singura corespunde celor mai multe recerintie, ce numai se potu cere dela totimdea midiloceloru sanative peste totu.

William Buchom a recomandat ap'a că midilou sanativu și preservativu poporului prin scripte, inse numai in singuratice bôle in Olandia', Anglia', Fratia', Itali'a si Germania' si lui ia urmatu mai multi de o suta de medici, intre cari esceleze Sigismund Hahn prin brosiur'a sa in anulu 1770. Cu tóte aceste de si mai tardiu in timpulu lui Wright si Hufeland s'a recomandat ap'a in privint'a terapeutica si sa laudatu efeptulu ei, totusi acestu simplu naturalu midilou sanativu tocmai pentru simplitatea sa, că antagonistu vechei medicine, a remasu cu totulu ne respectatu, fiindu ca nu sa afliu demnu, ai scrutá ascuns'a potere pe calea naturei, pana ce unu simplu tieranu, cu numele Vincentiu Prisznitz in Graefenberg in anulu 1820, ii dede o directiune, de care se bucura astadi dupa mai multe probe la animalele domestice, si la sine insusi astfeliu, in catu la anulu 1822 a esitu cu ea in publicu. Minunatele sale cure, care se priveu tocmai asia de necredibili, cum le faceau ridicule medicii, a indemnatur pe profesorulu gimnasialu Oertel in Anspach la anulu 1828 a dă unu jurnalul lunariu si lui urma Dr. in filosofia C. Munde in Freiberg, care prin „Amiculu apei“ alu seu a datu publicitatii, cele scrutate de Prisznitz.

Astfeliu prin trei barbati laici, mai alesu inse prin geniulu lui Prisznitz se facu poterea sanativa a apei in pucini ani unu obietu alu atentientei generali a mai tuturor poporilor Europei. Dá, unui laicu i succesu prin adanca sa privire si duratoria putere barbatisea a ajunge in pucini ani aceea, ce a ajunge medicii din cele mai indepartate timpuri mai bine de 2000 ani sau ostenit u in desiertu; caci acestui simplu tieranu prin poterea sa si privirea secura este de a se adscrie onorea, cumca numai in Europa si America se numera astadi pana la 180 de Istitute hidroterapeutice seu pentru cur'a cu apa; ca multi medici au fostu tramisi la Graefenberg pe spesele statului, si inca mai multi pe spesele sale au alergat acolo, că se'si insusiasca metod'a de cura; ca au esitu atatea tractate despre acésta cura din manele multoru renunmiti medici; ca in cetati mari sau infinitiatiu spitale, in cari prin tractarea cu apa mii de bolnavi, cari altfeliu nici la medici, nici in bai minerali nu si au potutu recastigá sanetatea, érasi au devenit u sanetosi.

Si pana candu metod'a sanativa prin apa rece, dieta si miscare sau

latitu in tote tierile prin jurnale si brosiure, a ajunsu Graefenbergulu numai la unu renume deplinu europenu, ci faim'a lui a trecutu si preste mari si oceane prin cele ce a prestatu elu omenimei patimasie.

Pe acestu punctu de culminatiune alu inflorirei Graefenbergului, in 28 9bre 1851 dupa amedi la 4 ore a ajunsu neindurat'a morte de odata pe demnulu fundatoru alu seu, Vincentiu Prisznitz, in urmarea unei patimi de côte, care ia remasu dupa frangerea costei, spre intristarea tuturor amiciloru apei si ai foloseloru. Daru cu elu nu a perit acëst'a metoda, caci medicii nepreocupati dandui directiune sciintifica mai vertosu J. Rausse si T. Hahn, iau castigatu renume, care nu va mai peri in veci, ba daca se voru intiepti ómenii, in combinatiune cu metoda lui Schrott — despre care vomu vorbi cu alta ocasiune — va fi unic'a drépta si naturei corespundietoria metoda de a saná morbi securu, bine si voiosu.

Cá se insemnamu terenulu, pe care ne aflam, incheemu acestu tratat cu cuvintele renumitului medicu parisianu Dr. Dumoulin, care le rosti inaintea mortii colegiloru sei amici intristati pentru perderea lui. „Eu lasu de erezi trei mari medici: a p'a, comotiunea si diet'a. Si nu e indicala, co acesti trei medici, dupa ce cu incetulu va dispare ceati'a dupa ochi popóraloru si aceste voru cunosc si judecă poterea si eficaci'a acestor medici fara prejuditiu, preocupatiune, si credintia in auctoritate, voru cucerি lumea si voru strabaten precum ~~l~~ in palaturile potentatiloru asia si in colib'a sarmaniloru !

5.

Somnulu, patulu si caldur'a.

Fiacare activitate a organeloru corpului nostru are de urmare o consumtiune de materialu si de potere. O lipsa dara absoluta pentru corp, daca elu nu are se piara prin slabiciune si morbi, este, cá se ise indeplinesca aceea, ce'a perduto. Acëst'a indeplinire se midilucesce prin mancaru si beuture, inse acëst'a nu aru folosi multu, daca organele singuratice nu aru odihni dela functiunile, ce le au de a indeplini, cá se pótá asi recastigá si reculege poterile.

Daca dara unu organu, cá se prospereze, cere unu repaosu dupa premérs'a activitate, apoi acel'a este creerulu. Simtieminte, cugetarea si peste totu activitatea organeloru sensuali ii consuma din materialu si din potere si acëst'a consumtiune se pote inlocui erasi numai prin Somnul. Somnulu este dara o lege a naturei pentru noi de mare insemnatare si absolutu de lipsa spre sustinerea corpului si a sanetati. Elu inlocuesce prin activitatea perdut'a potere si promovéze atatu formatiunea noua a par-

tiloru catu si favoreze scoterea afara a materielor utilisate, a sgurei sangelui prin mai marea activitate a organelor escretorie, in fine elu luera impedecandu o premarare utilisare a poterilor vietii. Si ce are se ne aduca somnulu corespondientului tuturor acestor bunetati, este simtiul de diminineatia dupa unu Somnu sanatosu; noi ne simtimu atunci, ca nou naseuti! Noi aflam in somnu cea mai buna recreatiune, elu ne da mangaiere in nacasulu si restristele nostre, usiorare in dureri si recreatiune candu suntemu osteniti.

Se vedem acuma catu si candu se durmim. De comunu se calcula pentru unu omu sanatosu si crescutu 7—8 ore, acestu timpu inse se influentia prin etate, constitutiune, si ocupatiune. Copiii, pe langa mai repede schimbare a materiei, au trebuintia de unu somnu mai lungu ca cei crescuti, ca se se recompesize mai marea utilisare a materialului si a poterii. Omenii mai betrani nu au lipsa de unu somnu mai lungu, pentru ca la ei se schimba materi'a mai incet si astfelin utilisarea mai pucina, cere si mai pucinu repaosu. Intru totu cu catu este mai debila activitatea ori functiunea organismului, cu atata va fi mai usioru indestulita lips'a de repaosu. Omenii, cari isi fortizez poterile trupesci si spiretuali, precum si cei debili si morbosii au lips'a de mai mare repaosu. Cu catu va fi somnulu mai linistit si mai adancu, cu atata poate durata mai pucinu.

Somnulu pre indelungatu luera asupra corpului debilitandu; asia e si cu somnulu pre seurtu, dara inea in unu gradu si mai mare.

Lips'a dupa odihna se arata la animalele in statu liberu cu apunerea solelni, fiindu ca intunereculu, linistea si odihn'a le atragu naturalmente spre somnu. La omu este acestu timpu 'supusu dedarrii, fiindu ca elu cauta asi lungi dio'a catu se poate de multu. Cu totulu in contra legilor naturei este, a cautat patul tardi noptea si a remane in elu din metia mai lungu timpu. Astfelie de nenatura nu poate durata lungu nepedepsita; caci nu e cu potentia, ca somnulu, pentru care natura a hoterit noptea, se fia dioa pentru omu atata de creatoriu si intaritoriu lipsindu tacerea si intunereculu, cari nu se potu totu deun'a procurata prin masticria. Prin somnu ne renascem in tote dilele si nu fara adanca insemnata a disu unu filosofu mai modernu: luati dela omu sperantia si somnului si elu va fi cea mai ticalosa faptura in lume.

Se ne intrebamu acuma din ce materii are se conste patulu nostru. Aceste le potemu luata atata din imparati'a animala, catu si vegetala. Cea din taiu ne da spre acestu scopu Peru, lana, si pene, cea de pre urma paie, fenu, erba de mare, bumbacu s. a. De si pentru paturi se intrebuintia mai cu sema pene si Peru, fiindu ca mai vertosu cele din taiu se disting prin cualitatea sa incalditoria, totusi materiele din imparati'a vegetabile suntu de preferitu, fiindu ca si ele incaldeșeu din destulu, fara se aibe urmarile daunacioase ale penelor. Si daca totusi se sufere o

perina de pene, pilotele de desubtu si desupra se fia alungate dela omeni, caci ele impedeaca reversarea caldurei din corpulu nostru pre tare si astfelui discorda pelea si o molesiesce si prin acest'a intregulu organismu.

Nici pu seciunea, ce ia omulu in patu, nu remane fara influintia asupra somnului. Cea mai buna poseciune este negresitu cea orisontale — obla — cu capulu numai ceva redicatu, caci astfelii muschii adhnescu si circulatiunea sangelui nu se conturba. Daca inse punemu sub capu mai multe perini, atunci musicii nu potu repausa din destulu si circulatiunea sangelui se impedeaca. In astfelui de positiune patimescesc mai cu sema peptulu. Cu catu mai orisontalu jace omulu si sa dadatu la astfelui de positiune instinctivinte, cu atata suntu mai sanetose organele din laintru ale lui; cauta inse omulu prin radicare capului cu multe periani la capataiu, asi face o positiune mai radicata in partea de susu, atunci se poate presupune cu mare probabilitate, ca organele interne ale lui nu se afla in statulu normalu alu sanetatii.

Daca locuintia si imbracamintea nu ajungu a ne scuti in contra frigului de ajunsu, atunci noi cautam a ne ajutá prin aceea, ca incaldim aerulu din incapereile nostre prin focu, inse prin acest'a se nu ne impedeacam, a ingriji despre drept'a aerire a loru prin deschiderea ferestrelor si usieloru, si nici crutiarea, nici simtiulu neplacutu, ce se manifesta atunci, se nu ne retienu dela acest'a salutaria regula pentru pastrarea sanatatii.

Daca in lips'a misicarii naerulu, care te ne incungura, trage dela noi mai multa caldura, de catu ce e corpulu nostru in stare a o indeplini, atunci incaldirea chilialoru este o recerintia; inse noi comitemu unu peccatum contra corpului nostru, periclitandui sanetatea, daca incaldirea chilialoru este mai tare, de catu ce cere simtiulu naturalu. Artificios'a incaldire a aerului se nu aibe altu scopu, decat a incaldi receele aeru atata, in catu se i se ia frigulu, cu care elu atinge corpulu nostru neplacutu; se nu i se aduea dara caldur'a, ce ne aru casiuná unu simtiu de caldura.

Obiceinuit'a caldura a chilialoru este dela $12-15^{\circ}$ R. deca are se corespunda sanatati; o esacta fipsare a caldurei chilialoru nu se poate da din caus'a, caci aci au mai multe circumstantii a fi respectate, si adeca etatea, ocupatiunea si dedarea, si aceste suntu mai bine a se oteri dupa simtiulu instinctivu, mai vertosu in bôle ferbinti oteresce in astfelui de intrebari mai bine si mai securu instinctulu.

Cum sanese seu vindeca natur'a?

O paralela intre fisiiatri'a seu
eur'a firesca si intre medicina.

„Sanetatea este mai buna ca aurulu si unu corpu sanatosu este mai bunu ca o mosia mare. Nu este avutia, care se se asemene unui corpu

sanetosu“ a disu ore candu Sirah. Si ce a vrutu elu cu acést'a? Nimicu alta, de catu ca sanetatea sta dé supra in sirulu bunurilor lumesci Si ea negresitu merita acestu locu. Nici unu omu nu se pôte bucurá de esistinti'a sa, daca este morbosu; nimine nu pote intrebuintiá poterea, ce ia datu Dumnedieu nici amesuratu destinatiunei sale, nici dupa liber'a voja a sa, daca corpulu lui este morbosu; ba nici insusi sufletulu nu pote in corpul morbosu remané sanetosu si a fi ferice. „Mens sana in corpore sano“ minte sanetósa in corpul sanetosu „este proverbialu latinu. Sanetatea este dara fara nici o intrebare celu mai pretiosu tesauru.

Daru pentru ce atata lauda sanetatii candu sciu ca nimiré dintre cetitori, nu se indoesce despre acést'a? Asia e, daru prin acést'a amu vrutu se indigitamu program'a nostra pe anulu viitoriu.

Mai anii trecuti in timpulu colerii sciindu, ca poporul nostru celu firatecu nu usioru se apléca a luá medicina, am datu in multu cettitulu jurnalul, „Albin'a“ oresi care indigitatiuni, cum se se vindece omenii nostri cu apa, si mi a venit la cunoscintia, ca unde a fostu ea intrebuintiata asia preeum amu aratatu, au avutu efeptulu celu mai salutariu. Deci am fostu provocat din mai multe parti, a depune pe hartia principiale, dupa cari aru avé se urmeze poporul nostru, că se se ferésca pe catu se pote de bôle de o parte, éra de alt'a parte, că devenindu bolnavu sési pata erasi recuperá sanetatea fora dauna.

Dedatu dela inceputulu carierii mele a intrebuintiá poterile mele spre folosulu comunu, sum gata si acumu a satisface acestoru amicabile provocari dupa putintia si a dá inteligintiei romane mai alesu preotiloru si invetiatoriloru, in mana principiale, dupa cari au se intrebuintieze ap'a atatu pentru pastrarea sanetatii, catu si pentru recastigarea perdtei sanetati. In articulii precedenti am aratatu prin ce faze a trecutu intrebuintarea apei dela inceputulu genului omenescu pana in timpulu nostru, cu articulul urmatoriu, vomu arata cum vindeca natur'a si in catu ap'a sprijinéscé acésta vindecare; vomu arata, ce suntu morbii acuti, si cronicci, cum trebuie tractati cu apa, că se dispara.

Principulu fisiiatriei séu curei firesci, curei naturali este: Natur'a vindeca si mediculu nu are alt'a de facutu, de catu a conduce natur'a in acést'a vindecare. Scopulu nostru este dara a desfasuriá acestu principu mai aprope in tote directiunele.

Dupa acestu principu Higien'a nostru basata pe esperintiá celoru mai celebri fisiiatri si in catva si pe a nostra, nu recunoscse alte midilóce că salutari in contra morbiloru ori de ce natura aru fi ei, de catu numai acele, cari servesc spre sustinerea vietii si spre intarirea poteriloru si in dilele de sanetate. Aci apartienu aerulu curatul, lumin'a, caldur'a, recél'a, comotiunea, repaosulu, somnulu, diet'a potrivita si aplicarea metodica a apei, despre cari in decursulu anului curinte deja amu vorbitu. si vomu

mai vorbi. Daru fiindu ca noi nu avemu in poterea nostra tote aceste mădilăce, si din cele ce ne stau la dispositiune, nici unul nu lasa Asia felurita aplicare, că apă si dietă in sensul celu mai latu si precum se intrebuinta ele astazi in cură hidriatica sau prisnitiana si in cură dietica sau schrotiana, si pentru aceea procedură acăstă se numește hidro-dietetica.

Insemnarile noastre mai de parte au de scopu a clarifică opiniunile si principiale, pe cari se baseze acăstă procedura sanativa.

Viatia nostră depinde dela o actiune de putere, ce se află in noi. Scopulu acestei poteri este a sustine corpul, care servește suflului de instrument si locuitia. Sustinerea corpului se efectuește inse prin aceea ca acăstă potere, care spre mai buna insemnata o numim poterea vietii, produce din oresicari materii, ce intra din afara in corpul nostru, aleca din midilocele de nutritiune noue formatiuni si le intocmesce in organe de o parte, era de altă parte topesce si respiinge afara utilizate formatiuni. Inse acăstă interna actiune de potere, precum ne arata vederea, se poate turbura sau im pedecă, in care casu noi insemnăm starea corpului nostru cu numele băla, betesire, morbu. Tienendu noi aceste principii de adeverate, usioru potem respunde la intrebarca, cum se nasce peste totu unu morbu, vră se dica cari cause contribue la turburarea sau im pedecarea corespundietorei actiuni de potere? in urmatorulu modu: Poterea vietii se poate turbura sau impedecă in activitatea sa receruta pentru sustinerea corpului din o parte prin aceea, ca materiele induse in corpul nostru din afara de sine si pentru sine nu suntu de ajunsu pentru necesariele conditiuni a le inlocuirei, din altă parte prin aceea, ca disolvirei si respingerei formatiunelor utilizate se punu pedece in cale.

Pe aceste ambe lucruri, precum si pe poterea vietii insasi este dara la procedură sanativa a se indreptă privirea nostra. Si acusi ne vomu convinge, ca aci propriaminte se lucra numai despre acăste doue puncte; si adeca — in privintia materielor induse in corpul nostru, in catu ele nu servescu de sine si pentru sine la necesariele formatiuni noue sau ca nu corespundu recerutelor conditiuni, nu se poate face altă din punctul de vedere, alu procedurei sanative, de catu a ingrijii, că corpul se nu se ingreonează mai departe cu astfelui de materii dannaciose, era ce se atinge de respingerea si scoterea erasi afara a acestoru materii, acestu punctu cade la olalta cu respingerea utilizatoru formatiuni peste totu, care lucru se efectuește de insasi poterea vietii daca ea — precum sa disu — nu este impedecata in activitatea sa sau nu lovesce in vreunu impedimentu. De aici urmedia, ca la procedură sanativu avemu de a face esentialminte cu doue lucruri: a) cu insasi poterea vietii sau activitatea vietii si b) impedimentele, ce i se opunu.

Tienendu ambele aceste puncte in vedere, fiene permisu a intrebá: Pote se face ceva anume si intr'adinsu, candu poterea vietii in activitatea sa lovesce in impedimente? Si in casu de afirmare, intrebamu mai de parte: Potese ceva face in priviintia poterii vietii? ori in priviintia impedimentelor? ori in priviint'a ambelor? Urmatoriele observari ne voru dá orisicari desluciri.

Noi dela inceputu amu adscrisu activitatea vietii aflatoria in noi unei poteri, acést'a potere o amu numitu poterea vietii si acést'a potere a vietii o numeramu intre poterile naturei. Inse despre poterile naturale noi scimu, ca ele lucra dupa eternele si nestremutabilele legi, si tocmai asia noi scimu, ca o potére a naturei pôte numai crescere si scadé. Si fiindu ea acést'a se intempla numai incetu, nu se pota astfeliu de potere numai de catu si in contra legilor ei nici intari, nici slabii. Daca noi dara poterea, ce lucra in noi o potemu cu totu dreptul numi o potere a naturei si daca in casuri de morbi se lucra despre grabnic'a si repede intarire a ei spre invingerea impedimentelor, ce i se punu in cale, urmedia de sine, ca de o dirépta, nemidilocita actiune asupra poterii vietii, spre intarirea ei repentina, nu pôte fi vorba.

Fisiatri tienu dara, ca opiniunea contraria, adeca a medicilor aleopati si homeopati este ratacita si basata numai pe ilusuni, si recunosecu că adaveru necontestabilu „ca aceea nu radica poterea organismului viu, ce ilu determina in momentu la o mai mare Manifestatiune de potere, ci numai singura aceea, ce ilu capaciteze duratoriu, a pune influintielor daunociosu lueratorie asupra lui, o puternica stavila.“ Dupa acestu conceptu numai aceea se pota dara nûmi „medicamentu ori leacu“, de ce — precum a disu unu medicu — are trebuintia organismulu spre esistint'a sa mai departe, ce este elu in stare a trage in domeniulu seu, a schimbá in eul u seu“. Crediti'a in intaritoria virtute a medicamentelor este pentru fisiatri credintia desiarta, caci adeverata videcare nu se tientesee prin ele. Spre intarirea acestui asertu citam cuvintele unui veteranu medicu despre efectulu medicamentelor, care dice: Eu nu suntu atata de naucu se contradicu unei esperintie de 1000 ani, ca nu s'aru paré, cumea si eterogene materii, acelé asia numite medicamente nu aru redicá in momentan'a lucrare adese ori morbosele conturbari din trupu. Inse fiindu ca ele nu se potu asimilá, lucrarea loru este negativa si adeca: in catu ele interita activitatea organismului, suntu de buna séma in stare, că fintie eterogene organismului iritendu pe acést'a la neobieinuita activitate, — a redicá morbos'a conturbare asemene preicum s'aru mana unu calu prin bici la o manifestatiune de poteri intarite, de si aci nimanui nu va picá in cugetu a afirmá, ca biciulu aru fi unu midilociu intaritoriu priiciosu pentru calu. Inse astfeliu de eu fort'a produse manifestatiuni de putere se facu nesmititul cu cea mai mare dauna a or-

ganismului, fiindu ca ele lucra numai intr'atata, in cata ele intarita intre-gulu organismu spre alungarea loru, unde daunaciosele urmari, asia nu-mitele efecte medicamentose se arata parte numai de catu, parte mai cu incetulu in desvoltatele turburari ale vietii organice. Astfeliu de medi-camentose postulucratorie lasa dupa sine nesterse semne pentru tota viati'a.

Daru remanendu pe langa assertulu nostru, ca poterea vietii lucratoria in noi este o potere a naturei, intrebamu mai de parte: Potece ceva face din punctulu de vedere alu procedurei sanative in altu modu de e ca tu nemidilocitu intaritoriu? Potece ceva face in privinti'a desteptarii ori iritatiunei a poterii vietii si in privinti'a impedimentelor opuse lucrariei ei? Dá, fisiiatri cunosc procedura sanativa tocmai asia bine pentru morbi acuti ca si pentru cronici. Inse tienendu la principi-ulu mai susu insemnatu, ca asupra poterii vietii nu se poate momentanu lucrá intaritoriu, daca este de a vorbi peste totu de o procedura sanativa, vine intrebarea: poate se dara in altu modu lucrá asupra organismului? Si la acesta intrebare respundem cu dá. Aci inse vine érasi intrebarea: tienemu noi nu numai cu potintia, daru si cuviinciosu si folositoriu nu-mai o desteptare a poterii vietii, ori numai o delaturare a impedimentelor, ori ambeloru acestor, adeca si o desteptare a poterii vietii si o delatu-rare a impedimentelor? La ácesta intrebare respundem, ea fisiiatri atatu o desteptare a poterii vietii, catu si o delaturare a impedimentelor opuse ei o tiene nu numai posibile in decomunu, ci si cuviinciosa si fo-lositoria. — Se ilustram cu acestu assertu prin unele observari. Spre acestu scopu se cugetam la alte poteri in natura d. e. la poterea electrica in noritempestivi, ori la poterea vegetativa a plantelor: Potuse numitele poteri indemná? Potemu pune pedece activitatii loru? Potuse dalatur'a pedecele ce se punu in contra activitatii loru? Si la téte aceste, respundem cu „dá“. In aseméné modu tienemu noi posibile o indemnare a poterii vie-tii aflatiorie in noi, ori o delaturare a impedimentelor opuse activitatii ei, vedi bine numai sub orecare conditiune, adeca numai atunci, candu noi barem unele din circumstantiele influintitorie asupra aceloru poteri, le avemu in poterea nostra. Aplicandu ceea ce diseram peste totu de-spre poterile naturei, la poterea, ce jace in noi, vomu deveni la urmator'i conditiune: Tocmai precum se poate face ceva in privinti'a desteptarii si redicarii aceloru poteri in natur'a ce ne incungiura si in privintia impidi-mentelor, cari potu impiedecá si moderá activitatea loru; tocmai asia pre-cum se poate face ceva in privintia urmarilor, ce trage dupa sine acti-vitatea loru, si tomai asia precum urmarile aceste in decursulu loru mai departe se potu regulá pana la oresicare marginii: in aseméné modu se poate lucrá si asupra poterii vietii din cestiune, daca suntemu in stare a luá in poterea nostra influintiele, ce urmeze in contra ei séu baremu o

parte a loru.“ — Si fiindu ca noi potem cea de pe urma — vedi bine numai pana la oresi cari margini, tienemu cu potintia de si nu o directa, daru totusi o indirecta vindecare de bôle. O tienemu inse din punctulu de vedere alu nostru numai in atata cu potintia, in catu sta in potérea nostra, a desteptá si redicá poterea vietii prin midiloce si influintie nedauaciose, asimilatorie si a pune bolnavitulu organismu cu lumea sa esterna, adeca cu influintiele, ce'lu incungiura si conditioneze sustarea lui, in o astfelui de schimbatoriá relatiune, sub care se poate mai usioru reintorce statul normalu, si prin care inca duratoriele impedimente, fia ele provenitorie din laintru ori din afara, se potu redicá si in loculu daunacioselor se se inlocuesca salutariele elemente.

Dupa ambele aratate si din intuitiunea naturei escatele principia, adeca dupa privirea a insasi poteri lueratorie in noi si a desteptarii ei, precum si dupa privirea de a delaturá impedimentele — este dupa socotinti'a nostra de a se censurá, daca o procedura sanativa este amasurata naturei au ba; si in aceste socotintie trebuie si principiele spre o procedura sanativa corespundetoria unei metode sanative amesuratuit naturei, adeca acelea principia se aiba bas'a sa si punctele de esire ale sale, cari pentru modulu de apucatura servescu de cinosura in singuratecele casuri.

De si prin cele insirate mai susu ni se pare a fi demustratu cele de lipsa pentru documentarea incuiintiatei procedure sanative, totusi aflamu cu cale a mai insemná punctulu de statiune, pe care se afla fisiatri in privinti'a modului de desteptare a poterii vietii si a delaturarei impedimentelor. Din cele ce vomu demustrá mai de parte, se va arata si aceea, daca poterea vietii ori vitalitatea, cari in casuri morbóse se numesce si potere sanativa naturala ori numai potere sanativa, are totu de una lipsa de ajutoriu esternu, vré se dica: óre trebuie desteptata si sprijinita poterea sanativa a naturei in fiacare casu de morbu.

Se ne intorcemu dara inca un'a data catre poterea vietii insasi, că se esperiemu mai cu de amanuntulu despre ea. „Acésta poterea ramane in esentí'a sa unu misteriu nestrabatutu, inse din manifestarile ei, din aparitiunile ei manifestate pana in momentulu de pe urma aln vietii si observabili prin sensurile nostre, se pote totusi ea abstrage. Se ascultamu dara mai autaiu, ce dice despre ea expertulu Hufeland: „Nu este boala dela cumplitele friguri inflamabili pana la putredietori'a ciuma, dela supresiune pana la provlu vie, dela morbii dinamici pana la diserasii, cari nu aru fi fostu vindecati numai singuru prin activitatea vietii.“ Prin acéste cuvinte Hufelandu nu au potutu se dica alt'a decatu, că si in cele mai diferite si grele bôle a urmatu sanarea fara ajutoriulu medicilor si de caus'a sanarii numesce elu activitatea vietii ori poterea sanativa a naturei. Din acésta sentintia

si din multe altele ale altoru celebritati medicinali urmeze chiaru, ca nu e de lipsa o apucatura a medicului la tote bolele, si adeverulu acestei privintie se dovedesce necontentu mai in tote dilele naintea ochiloru nostri. Caci, tocmai precum se intempla de multe ori, ca se arata vreo b  la, fara c   noii se scimu caus'a ei, tocmai asia se intempla erasi, ca maladiele si boalele dispara, fara că noi se fimu intreprinsu ceva pentru indepartarea loru. Sentinti'a dara: „Natur'a esecuteze treb'a vindecarii singura“ nu o va pot   neg   nimine. — Se mergemu inse mai de parte. Fisiatrii suntu de opinione, „ca actulu care noi ilu numimu insanetosire ori vindecare, totudeun'a este opulu poterii vietii, poterii sanative a naturei“, pentru aceea ei vreu se fia restrensu ajutoriulu medicului singuru numai la o destepicare si sprijonire a organismului. De este drépta ac  st'a privire? nu se pote cu strictetia document  , inse se potu multe cit  , prin cari ea se afirma, ba se p  tore dic   la cea mai mare probabilitate. Urmaritorie obsevarari ne voru document   ac  st'a:

Ve aducemu in memoria diferitele metode sanative esistinti, cari de si de multe ori suntu cu totulu contrarie una alteia, ele totusi in multe casuri au unulu si acelasiu resultat. adeca ducu la sanetate. Ve aducemu in memoria noroc  sele cure ale asia numitiloru medici mirabili si siarlatani si noroc  sele succese ale intrebuintierii de medicine universali, de pilule, emplastre si alte loru asemene, precum amu artatul in nr. 2 alu foei nostre. Aceste tote ne dau a crede, ca nu aceste midil  ce, cari isi contradic unulu altuia in modulu celu mai eclatantu, au efectuitu sanarea, ci poterea sanativa in noi insusi, care astfelui nunumai boala, ei si efectulu midilocelor straine induse in corpul in form'a de medicamente la invinsu. — B  , considerendu, precum diseramu, ca si dupa aplicarea midilocelor nepotrivite de multe ori a urmatu vindecarea, e invederatu, ca organismulu omenescu p  te suporta manine apucature si ca poterea vietii cate odata porta victori'a asupra impedimentelor, ce ise opunu sub impregiurari si acolo, unde nu s'aru fi asteptat. Trebuie dara, ca acést'a potere se fia tare si noi o potemu privi cu dreptu cuventu pentru scopul destinului nostru pament  nu de cea mai frumósa z  stra, ce bunulu Dumnedieu a asiediatu in noi la creatiunea nóstra.

Priviinti'a acést'a despre poterea sanativa a naturei nu e nici decat noua. Cele mai antici popora au onoratu ac  st'a interna potere urmendu indigitatiunei ei, adeca instinctului naturalu, — vedi bine ca in timpul nostru de cultura numai p  te fi vorba de instinctu, afara numai la copii mici si in unele b  le acute, — deja Hippocrates, precum am mai aratat, a numit'o „lex sacratissima medicorum — legea cea mai santa a mediciloru“. Asemene dice Dronti: este in noi unu medicu, care intrece pe toti medieii cu inteleptiunea, prevederea si desteritatea, elu e singuru, care vindeca tote b  lele. Ferice de acela, care asculta de vocea lui, o pricepe si se supune ei; ferice de elu, eaci va seapa de noue ori

din diece pericle, ce'lu amenintie, si de l'aru atacá vreunu pericolu si a diecea ora, prin ajutoriulu ei ilu va invinge norocosu."

Din cele inseminate pana acumă despre poterea vietii cugetamu a presupune, ca cetorii nostri si au facutu idea despre dens'a si suntu convinsi, ca ea este o potere tare si firma si ca procedur'a sanarii purcede pururea dela activitatea a insusiu organismului morbosu, vré se dica ca ea este o lucrare a poterii naturali sanative. Si nu ne remane alt'a decatu a mai demonstrá pe scurtu despre atitiarea séu tradierea ei si despre delaturarea impedimentelor.

Ce tiene de ambele aceste puncte, noi vremu se amintim la cei inecati, inghietati si morti paruti, cari prin aplicarea oresicaroru midilóce érasi au inviatu. Deja amu aratatu mai susu, ca o mediata si adeca actiune cu propusu este numai atr'atata cu potintia asupra activitathei organismului, in catu noi potemu luá in poterea nostra influintiele lucratorie in elu si ca astfeliu de apucatura in multe casuri apare si de lipsa si imperativa. Prin exemplele mai susu arataate — la cei paruti morti — se dovedeste acést'a din destulu, caci ele ne arata, ca suntu casuri, unde activitatea vietii a organismului fara o apucatura esterna nu se ivesce erasi, ei se stange cu totulu, si ea ea numai atunci se arata erasi in recerut'a mesura, candu poterea vietii se irita, candu mai departe se delatura pedecile, ce'i jacu in cale si i se aducu mai favoritorie relatiuni. Din aceste exemple potemu mai departe pricepe, ca o iritatiune, o tradiere a poterii vietii se poate efectui cu forte simple midilóce: prin bai, frutatiuni, frecare, asia dara prin producerea caldurei si prin actiune asupra nervilor d. e. asupra nervilor olfactori si ai sintiului. Tocmai asia de simpla in astfeliu de casuri este si delaturarea pedecelou (d. e. golirea apei la cei inecati) si efectuarea relatiunelor, cari lucra folositoriu asupra activitathei vietii. — Pote, ca ni s'ara opune, ca arataatele casuri nu suntu morbi. Ele nici nu suntu in adeveru morbi si nici se nu fia. Daca inse fisiatri, basati pe multele observatiuni si esperiintie si indrepatati prin sentintiele renumitilor medici, trebuie se afirme, ca tota sanarea morbiloru este unu opu alu propriei poteri de viatia si ca activitatea sanativa a organismului are lipsa numai a fi tredieti si sprijinita in modu potrivit spre unu procesu de vindecare securu, grabnicu si perfectu: urmedia de sine, ca aceste amintite casuri le servescu spre doavad'a asertului loru, arata inse si totu adata, ca tocmaj o iritatiune a poterii vietii, precum si o sprijinire a ei se poate efectui prin midilóce forte simple si in urmarile sale mai departe nestricatorie, in acele casuri arataate iute trecatorie, éra la bóle proprii mai lungu ori mai scurtu duratorie. Pe langa aceste ne mai provocamu odata la renumitulu medicu Dr. Fr. Hoffmann Profesoru de Medicina in Halle (1660—1742) care inca nu a fostu amiculu medicamentelor compuse artificiosu. Elu dice: Medi-

cin'a a fostu mai bine constituita in timpurile antice, caci atunci nu se aplicau medicamente interne, ci omenii erau mai multu ingrijiti, a consiliat pe cei atacati de bole, a se ajutat insusi pe sine si a lapada causele greutatilorloru prin unu intieleptu modu alu vietii, adeca prin cumpatu in mancari si benture, corespundietoria comotiune in aeru liberu, curat si nimicu ce miróse a apoteca. Cine iubesc sanetatea sa, acela fuge medicii, cari scriu recepte si medicamentele, ca o regula fundamentale a ordinei vietii.“

Dupa ce am aratatu privintele, cari au indemnatu pe fisiiatri a incuviintia procedur'a acésta sanativa de basa, avemu de a ve mai impartasi si principiale, cari suntu esentialminte datatorie de mesura pentru metod'a sanativa purcesetorie din aceste privintie, vré se dica pentru acelu modu alu aplicarii midilócelor sú pentru specialea manuire a lorn in singuratice bôle. Si aceste suntu urmatoriele:

I. Este procesulu naturalu sanativu alu unui morbu, care se manifesteze de regula prin friguri, astfeliu in pornela, incat se nu fia nimicu de temutu si nimicu de doritu, atunci nu e alt'a de facutu, de catu a ingriji, ca elu se nu se conturbe in decursulu seu.

II. Tragana procesulu naturalu sanativu in urmarea defectului activitatii vitali, atunci trebuie tradita, iritata poterea vietii (organismulu), inse numai prin simple in urmarea loru nedauaciose midilóce.

III. Iá procesulu naturalu sanativu din caus'a urmatelor pedece, ori prin alte ori si cari circumstari, o directiune falsa si amenintiatoria de periculu, atunci trebuie apucatu sprijinindu decursulu prin aplicarea erasi a midilócelor simple, naturali si in urmarile loru mai departe nedauaciose.

Despre aplicarea midilócelor insusi si despre specialea folosire a loru vom vorbi in altu locu. Aicea mai repetim inca odata, ca spre sanarea morbiloru nu potu servi alte midiloce, de catu numai acele, cari si in dile sanetóse ne servescu spre sustienerea vietii si intarirea poterilorloru, si dintre aceste mai alesu diet'a si ap'a, pentru ca ambele stau in poterea nostra mai multu si ambele — mai vertosu ap'a in diferit'a sa aplicare — lasa cele mai diferite influintie asupra corpului.

Incheiemu disertatiunea nostra cu cuvintele Drului Gleich, care dice: „Protoparintii timpului antic nu au scintu de micsturi, pilule, prafuri, venine de metalu si de plante, nimicu de venesectioni, lipitóri, sacrificatiuni, vesicatore si ape minerali — aceste daunaciose fantani venisoase, ci ei ordinau strinsa dieta — postu — si trameteau bolnavii sei in pai de apa curata si próspecta.“

Bibliografia.

In tipografi'a lui W. Kraft-Filtsch in Sibiu a esitu A. W. Grube : „Biografie romane“ traduse de N. Petra-Petrescu. O brosiurica de 9 cole dedicata Mamei sale. In acést'a brosiurica ne stau inainte cá intr'unu tablo barbatii renumiti dela intemeierea Romei pana la Tiberiu Imperatulu si merita a fi cetita de totu romanulu, care vré se cunóasca ilustri barbati acelei Ginte, din care se trage elu, se le cunosca virtutile loru si sacrificiale, ce au pusu acesti'a pe altariulu patriei, daru nu mai pucinu si vitiale loru, cari inca suntu multe, si de aci se invetie, catu de multu póté redicá pe omu virtutea si catu ilu injosiesce vitiulu. Esteriorulu cartii este placutu, stilulu curatu si s'aru poté recomendá pentru premiu la scołari. Pretiulu e 50 cr. Aru fi de doritú, cá D. Petrescu se fia sprijinitu catu se póté mai bine, cá se continue mai departe acestu opu de mare folosu.

Rugamu pre Domnii prenumeranti, cari au platit u numai 1 florinu, se mai tramita unulu; éra cari inca nu au platit u nimicu, se tramita 2.

Mai departe poftim u Onoratele reunioni invetiatoreșci si ale tinerimei studiose, cari au înfintat biblioteci, a se adres'a catre noi prin corespondintie postali, cá se le potem u tramite exemplare gratis.

Totu odata facemu cunoscutu, ca avemu exemplare dela incepantu.

Redactiunea.

Post'a. D. Invetiatoriu E. Andreeșcu in Beregseu. Tienenduse redactorulu acestei foi de inspectorii scolastice confesionali ai diecesei Aradului, pe cari Dt'a iai atacatu fara exceptiune nunumai in conferintia, ci prin publicarea protocolului si in publicu, detorinti'a lui a fostu se respinga dela sine si dela alti colegi ai sei acestu nemeritatu atacu si pentru aceea a facutu observarile sale in fóia sa. Responsulu Dtale nu'l u potem primi pentru ca de o parte nu dispunem de atata spatiu si candu lamu primiu foi'a erá mai culesa, éra de alta parte esindu foi'a acést'a numai odata in o luna, nu potem dá locu la polemii, fie ele catu de modeste cu dauna altoru materie mai folositorie.